

malo bolj podviza, a vztrajno to ne velja. Za zdravstveni položaj delavskih sil pa je umetno zbujevanje telesnih moči vsekako vsega obžalovanja vreden pojav.

In ali je kmet res kaj pri tem na dobičku? Pač ni težko izračunati, koliko ga stane dnevno delavec, ki zahteva krono in hrano in popije 4 do 6 litrov vina, kar je tu nekaj navadnega.

Pametni kmetje se zbirajo ob nedeljah pod lipo ali pride sosed k sosedu, da izpregovori resno besedo. Skrbni gospodarji gredo na vrt pred uljnjak, na polje in v gozd, da se vesele božjega daru. Za napredek vneti čitajo doma pošten časopis, gredo k predavanju v kmetijsko društvo, k poštenu veselici itd.

Pri nas je drugače. Na Gospodov dan po kosilu korakajo že močje v vinske gorice, mnoge žene pa pridejo za njimi po večernicah. — Ah, ta vinski hram! Tudi tu se vrše pogovori, ne duhoviti, če pretehtamo splošno vrednost besed, no, pa tudi duhoviti, seveda, če upoštevamo — vinski duh. — Danes kroži kozarček tukaj, jutri tam in nikomur ni žal, če je zmanjkalo v sodu brez potrebe tudi 50 litrov. —

In kaj delajo otroci!? Lahkomiselni starši jih puščajo same doma. Kaj se tačas vse v domači hiši godi, si lahko mislimo ali pa tudi ne. Ko sem šel v nedeljo na izprehod proti podobčini, sem začul od daleč otročje petje in kričanje. Stopim čez nekaj časa v hišo, od koder je prihajal ropot. Žalostni prizor! Okolo mize je sedelo 7 otrok v starosti od 5 do 13 let. Sešli so se iz treh hiš. Pred sabo so imeli liter hruševca, ki pa ni bil prvi. Nekateri so bili že precej vinjeni od pijače in — od cigaret. Nič kaj se niso sramovali, ko sem vstopil, bili so pač navajeni takega nedeljskopopoldanskega življenja.

Koliko škode na duši in na telesu! Kako velika nevarnost, da nepreviden otrok uprepeli, ko prižiga smodčiče, z eno samo žveplenko — imetje mnogim družinam!

In, ko pridejo starši zvečer domov, se vse giblje in ziblje kakor ladje in ladjice v pristanu. Seveda, požrešnosti še ni konec. Popiti že treba še vino v steklenicah, ki so jih prinesli s seboj iz gore. — Nazadnje? — Sreča, če mine večer brez krega ali celo pretepa.

Tako se godi v večji ali manjši meri skoraj dan za dnevom, gotovo pa teden za tednom v marsikateri družini. Srednjeimovit in še primeroma zmeren posestnik mi je dejal da ga potrebuje za doma najmanj 10 hektolitrov. Če računamo naš nižji cviček po 30 h, znaša to že 300 K, kar je za kmeta, ki mora skrbno gledati na vsak vinar, ako noče v dolgove — pač precejšnja vsota. Pameten gospodar bi dobro polovico gotovo prihranil v boljše namene.

II.

Mnogi človekoljubni močje raznih narodov si prizadevajo že več let, da bi pokazali ljudstvu veliko škodljivost nezmernega uživanja alkoholnih pijač, med temi tudi nesrečni vpliv vinske kaplje. Pri nas na Slovenskem imajo protialkoholisti raznih stopenj že precejšnjo armado in tudi svoj časopis „Zlato dobo“. Žalibog, da je protialkoholno gibanje razširjeno v večji meri doslej le med posvetno in duhovsko inteligenco. Preprosto kmetiško ljudstvo ne kaže za važno stvar potrebne zanimanja.

Mladino bo treba pridobiti; pri konservativnih stare korenine pojde pač težko. A led se prebije, če je tudi debel, treba je le moči in vztrajnosti.

Moj načrt za uspešno zaježitev alkoholove povodnji je nekako sledeči:

1. Razna društva naj skrbje, da bodo na dnevnem redu tudi predavanja o pijanstvu in posledicah. — Predstavljajo naj se primerne igre protialkoholne tendence in deklamirajo balade, slikajoč nesrečni konec alkoholista. Pri predavanjih naj se uporablja skioptikon. Slike naj bi predstavljale n. pr. življenje pijanca in njegove družine, pokazale pa tudi izpitnega človeka v notranjosti in vnanjosti v primeru z zdravim človekom.

2. Učiteljem nudijo roditeljski sestanki lepo priliko, da povzdignejo svoj glas proti alkoholni kugi.

3. Vpliv, ki ga ima duhovnik med našim ljudstvom, je velikanski. Ni dvoma, da so mnogi gospodje v boju proti pijančevanju že doslej delovali najuspešneje. Vendar bo treba v tem oziru podvojiti delo na prižnici in v spovednici. To se pa zgodi le, ako prepode iz cerkve — politiko.

4. Točenje lastnega pridelka naj bi se sploh prepovedalo. Interesentu ne koristi taka napolkrma, ker nima vinogradnik nazadnje v mnogih slučajih ne denarja ne blaga, kmetom v okolici pa je ta način pomnožitve gostiln le nova bližnja priložnost do popivanja.

5. Zato pa naj na solidni podlagi urejene vinarke zadruge pomagajo kmetu do boljših vinskih cen in do hitrejšega razpečavanja pridelka.

6. Pristojna oblast naj izda stroga navodila, kako je postopati orožništvu ali županstvom proti staršem, ki puščajo otroke doma brez dobrega nadzorstva.

7. Vsak občinski odbor imej poseben protialkoholni odsek. Ta naj strogo nadzoruje policijsko uro po podrejenih organih, a tudi osebno. Pazi naj pa med drugim tudi na one občinske siromake, ki nosijo zapravljanje darovani denar v gostilnice.

8. Naši poslanci naj napno vse sile, da dobimo že enkrat tolipotreben državni zakon proti — pijančevanju.

Vsak tovariš in vsaka tovarišica naj si nabavi na svojem stanovanju preprost nabiralnik in naj nanj zapiše: „Učiteljskemu konviktu“. — Vsak, kdor te obišče, naj vrže v nabiralnik 2 vinarja. Takó nabrano vsotico pošlji vsakdo koncem leta konviktovemu blagajniku v Ljubljano. Zrno do zrna ...

Delo za narod.

Petdeset let — malo v večnem teku časa in vendar kako mnogo v zgodovini malega naroda slovenskega! Domovina naša je oživila iz prejšnjega stoletnega mrtvila in kakor prerajena stoji pred nami v novi lepoti in novi moči!

Nekdaj? — Slovenski ratar se ni zavedal svojih dušnih in telesnih sil, pa je potrpežljivo in vdano klonil svoj tilnik pred tujčevu pestjo in tujčevu peto. Zvijal se je pod udarci in stokal pod težo bremen, a pomagati si ni znal in si ni mogel.

In danes je ta slovenski trpin sam svoj gospodar na svoji zemlji! Svest si je svoje moči in zaveda se prirodnih bogastev, ki mu jih nudi rodna gruda.

In kdo ga je obudil k novemu življenju? Smelo rečemo, da je bil med prvimi buditelji naroda slovenski učitelj!

Ljudstvo navadno vidi le naše počitnice in naše krvavo zaslužene vinarje, a ne vidi navadno našega dela.

Naše delo? Ni lahko naše delo v šoli, ne! — Celo ne delo v tako nenormalnih šolskih razmerah in vočigled tolikim sovražnim činiteljem! Izmučen — ubit od napora prihaja učitelj iz učilnice, ne da bi zato prejel kruha v zadostni meri zase in za svojo obitelj!

To učiteljevo delo cenijo v večji ali manjši meri le šolske oblasti, ne ve ga pa ceniti narod, ki zaradi nevednosti vidi v šolski dolžnosti navadno le težko breme.

Učitelju pa samo šolskega dela ni dovolj. On ve, da si more osvojiti ljudska srca le z drugim delom, ki ga more vršiti izven šolskega časa.

In to delo je, ki ga hočemo tu ob petdesetletnici posebe poudarjati — to je delo za narod!

Malenkostno se vidi svetu to delo, in je vendar tako veliko — takosilno! Kolikor sivih glav med učitelstvom, tolikrat po stotero izkušenj, uspehov pa bridkih prevar v delu za narod!

Od zadnje skrite gorske vasice, kjer deluje naš sotrpni neopažen od sveta, pa do bele prestolnice slovenske, kjer delujejo bistre glave za naš narod, povsod je učitelj na svojem mestu, nikjer preziran — povsod željno pričakovan, na skupno delo!

Kaj bi bile čitalnice in bralna društva po deželi brez sodelovanja učiteljevega? Saj je on največkrat duša društva, ki z njim stoji, pa tudi pade.

In pevstva društva? — Malokatero je, pri katerem bi ne bil učitelj pevovodja ali pa vsaj udeležen pri njem. Zbor Žirovnikov v Sent Vidu je vedel ceniti svojega moža in je pel o njegovem delu za narod povsod, kjer so hoteli slišati krasno narodno pesem. In zbor Rusov v Kranju? Vsak, kdor ga ima priliko slišati, zre na učitelja Rusa s ponosom!

Gasilnega društva skoraj ni, pri katerem bi ne bilo učitelja. Mnogo, mnogo se jih v tem jako odlikuje, a zaradi tesnega prostora jih ne moremo navajati imenoma. Zadostuje naj, ako omenimo izmed njih le Ksaverija Trošta, ki je duša vsemu gasilstvu in ki ga je za njegove izredne zasluge odlikoval cesar z zlatim križcem. V novejšem času deluje učitelstvo posebno za gospodarsko osamosvoje dežele v raznih posojilnicah. Tu ima v prvi vrsti svojo veljavo ime Lapajne, a omenjati moramo še Tomana in Punčuha, ki sta na svoji občini jako delavna v posojilniškem oziru.

Kakor pridne čebele marljiv za izobrazbo naroda in gospodarski dobrobit je Likozar, ki izkuša, da povzdigne čebelarstvo v naši deželi na višjo stopnjo. Kot praktična čebelarja moramo omeniti pa še posebno Rojino in Martina Humka, ki sta znana zaradi tega vsem čebelarjem.

In koliko, koliko je še dela za narod, ki ga je učitelstvo izvršilo v preteklih petdesetih letih skromno, tiho — ne pričakujoč pohvale, še manj pa denarnega plačila za svoje delo.

In zadnji skromni učiteljski delavec v skritem in od Boga pozabljenem gorskem kotu se nam ne vidi manjši v delu za narod, kakor tisti, čigar ime se blišči po vseh časopisih. Da, — večja je zasluga onega kakor tega!

Predaleč bi nas zavedlo, ko bi hoteli naštevati vse, kar je storil in še stori učitelj za narod!

In plačilo? — — —

Tonam kaže slučaj Žirovnikov! Mož je bil na svojem mestu, kakor jih je malo drugih: delaven na kulturnem in gospodarskem polju za prosep lepega Sent Vida, kot učitelj in vodja vzoren in nedotakljiv — moral je v prognanstvo! Našli so v jajcu las — in moral je zaslužni mož vkljub vsem pohvalnicam in priznanicam višjih šolskih oblasti in drugih korporacij proč s torišča svojih mnogoletnih uspehov v nov, oddaljen in — tuj mu kraj, kjer naj začne graditi z novega stavbo „Dela za narod“ — ako ima še dovolj — dušnih in telesnih sil! Uklonili so mu telo — so mu li strli tudi duha? Upajmo, da ne!

Mi pa vsi: Ne klonimo duhom! Delujmo na gospodarskem in kulturnem polju za narod še v prihodnje odkrito in neustrašeno naprej kakor doslej, potem bo prihodnjih petdeset let tudi slovenski narod s ponosom kazal na učitelja kot — na svojega največjega dobrotnika!

Pogumno naprej!

Siva glava se skloni, roke se tresejo, oči slabe, moči začno pešati, in v človeškem življenju nastopi doba miru in počitka; ves trud in napor, boj, ki je pritiskal človeka ob tla, polagoma preneha; razburkano valovje se pomiri, in sinja morsk gladina se smeje v opojnih in mehkih solčnih žarkih! Petdeset let — pol stoletja! Lepa, čestitljiva doba, redke jubileje v slovenski žurnalistiki! Ali naj nas ta svečani trenutek tudi navdaja z zadovoljnostjo storjenega dela, ali naj nas vabi k počitku, miru? Nikdar! Ta jubilej je za nas signal, vzpodbuda k novemu delu, k novemu boju.

Redki so jubileji v slovenski žurnalistiki, zato mora učitelstvo navdajati tem večji ponos, ko se ozre nazaj na začetek in razvitek svojega glasila „Učiteljskega Tovarisa“, ki je prešel mnogo faz, dokler slednjič ni povzel in napisal v svoj program onih načel, ki jih ne sme zavreči nikdar, ki mora živeti in prenehati z njimi! V moči svojih urednikov je bil nekdanj klerikalen, brezbarven, a vsekdar naroden — danes pa stoji v prvih vrstah v boju za svobodna načela, za svobodno šolo, svobodno učitelstvo! Naši nameni so jasnočisti, naše delovanje je vedno odprta knjiga, ki lahko slednji čita iz nje, komur je na srcu blagor učitelstva in sreča ter bodočnost naroda. Močan faktor je danes učitelstvo, potom svoje organizacije, ki jo moramo vedno izpopolnjevati, nikdar se ne sme zaustaviti naš korak, vedno naprej — nikdar nazaj, naše oči morajo imeti pred sabo trdno pot, jasno začrtane smote! Slovensko napredno učitelstvo je dočakalo jubilej svojega glasila v svoji močni organizaciji „Zavezi“, ki je dvignila list na današnjo stopnjo, ki je podvojila njegovo izhajanje in potrojila njegovo obliko! In v jubileju svojega glasila pozivljamo svoje tovariše, ki čutijo v sebi stanovsko zavest, ponos učiteljske časti, da se oklenejo lista, da mu postanejo zvesti sotrudniki in naročniki, da se sklenejo v trdno falango organizacij, da ustvarimo in položimo temelj mogočini stavbi, ki naj jo učkajo — ako ne mi — naši potomci!

Težke dneve, dneve muk in težav živi danes slovensko napredno učitelstvo. Moč in vlado nad nami imajo oni, ki so preklinjali ljudskošolski zakon, kruha nam režejo oni, ki nas hočejo izstradati, ubiti naš ponos, uničiti naše dolgotrajno delo in nas kakor sestrane pse priversti na vrvice v svoj hlev! Zato mora stati učitelstvo vedno na braniku svojih pravic, pripravljeno za najhujši boj! Kdor odloži pred bojem orožje, je strahopetec, kdor pade v boju je junak!

Velika vrsta nalog še čaka naprednega učitelstva, a ena najvažnejših se mi zdi skrb za dober učiteljski naraščaj. Kakor polipi so začeli iztegati gotove vrste ljudi svoje prste po učiteljskih. V mladih srcih naših bodočih kolegov hočejo ubiti prepričanje, stanovsko samozavest, hočejo si vzgojiti takih mož, kakor sta onadva naša žalostna junaka — tovariša v kranjskem deželnem zboru, ki je eden njih zbežal iz zbornice, drugi pa glasoval z nasprotnimi učitelstva, ko je šlo za učiteljske koristi! Rešimo svoj naraščaj pred predpotopno sužnostjo, vzgojimo si ga tako, da bo nadaljeval nekdanj ono delo, ki smo mi živeli in umirali v njem. V krajih učiteljskih je naloga tamošnjih učiteljskih organizacij, da si poiščejo kar najožjega stika in najtesnejših zvez z učiteljskimi, da jih že zdaj navajajo na delo zunaj šole v korist naroda. Mladina je naša bodočnost, zato

nikdar ne pustimo, da zastupijo njih za vse dobro in plemenito dovzetna srca oni, ki so nam nastavili nož na vrat! Stopimo v drugo polstoletje skupno z mladino, vzgojimo si v nji zveste tovariše in bojvnike za učiteljske koristi!

Naš pogled splavaj v bodočnost, tja do naših smotrov, visokih in jasnih — svobodno učitelstvo, svobodno šolstvo — vsi neodvisni od moči in maščevalnosti onih, ki so naši največji nasprotniki!

Učiteljsko gmotno vprašanje še ni rešeno, treba je še mnogo dela in boja, a trdno verujmo, da se ugodno reši tudi to vprašanje, ozdravi tudi ta rana, da pride čas naše zmage.

Slovensko napredno učitelstvo, okleni se svojega glasila, ki ti je največji prijatelj, okleni se svojih organizacij, ki so ti največja moč!

Ti pa, „Učiteljski Tovarisi“, stopi v drugo polstoletje svojega življenja z onimi načeli, ki si jih zastopal doslej, bodi svetilnik na razburkanem morju, kamor naj se ozirajo v viharju naše oči — da dosežemo varno pristanišče!

L. Jelenc.

Naš denarni zavod

Geslo: Kar plodono naložim, v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega konvikta v Ljubljani.

registrirana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca decembra K 253.561.95.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v pošt-nih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Uradne ure: Vsak četrtek od 1/2.2.—1/2.3. popoldne in vsako soboto od 6.—7. zvečer.

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

„Slovenska Šolska Matica“. Občni zbor „Slov. Šolske Matice“ se je vršil dne 28. pret. m. popoldne ob 3 uri v veliki dvorani „Mestnega doma“ ob prav obilni udeležbi članov in gostov. Otvoril ga je predsednik ravnatelj Schreiner in je pred vsem pozdravil hrvaške goste, prof. Kučero in Bazalo, slovenske profesorje in slednjič tudi Matičarje. Ravno pred 9. leti je bil prvi občni zbor. Danes je torej nekak jubilej. Ustemen je zato pogled nazaj in naprej. Naloga „Matice“ je dana v pravilih: predavanja in knjige. Predavanj je bilo precej, vendar pa še vedno premalo. To pa zato, ker jih nihče zahteval ni. Odrekel pa ni odbor nikomur. Predavanja se bodo tudi v prihodnje vršila, kolikor bo le mogoče. „Matica“ izdaja redno svoj letopis, ki obravnava dnevna vprašanja, teoretične stvari in prinaša razgled po šolskem svetu.

Knjige, ki jih „Matica“ izdaja, so bolj praktične vsebine. Izdal se je lep spominski list za učence, ki zapuščajo šolo. Ministrstvo je izrazilo priznanje delovanju „Matice“ na ta način, da kupuje nje knjige in jih priporoča v svojem uradnem listu šolam in učitelstvu v nakupovanje. „Matica“ bo nadaljevala to, kar je začela. Začeti pa mora še nova podjetja: potrebna je realna knjiž-njica za učence; pa tudi za učitelje bi bila potrebna. Matica je izdala „Učne slike“. Treba pa je tudi pomožne knjige za učitelje, ko razlagajo berilo; treba je komentara k ljudskošolskim berilom. Potreben je etimološki slovar. Izdati bi bilo treba komentare k slovenskim pesnikom in pisateljem. Treba je izdati učila, ki jih ni drugje dobiti, ker so specifično slovenska (slovenska zgodovina, slike znamenitih Slovencev itd.). Za vsa ta podjetja pa je treba veliko denarja. Učitelstvo je „Matico“ jako poštvalno podpiralo. „Matica“ napreduje od leta do leta. Vendar jih je še mnogo, ki niso njeni člani. Tudi te bo treba še pridobiti zanjo.

Po tem predsedniškem nagovoru je predaval prof. dr. Ilesič o narečju in knjiž-nem jeziku v ljudski šoli. Oboje, knjižni jezik in narečje, pride v ljudski šoli v upošte-v. Ko otroci vstopijo v šolo, govore le narečje; to je njih individualni jezik. S tem je torej treba računati. V knjigah pa čitajo knjižni jezik. V šoli ima teoretično knjižni jezik edinc veljavo, faktično pa prihaja na razne načine narečje do veljave, ki mu ne gre. Vprašanje je, kakšno je razmerje med narečjem in knjižnim jezikom. Narečje je individualni jezik; ne gre ga zatirati; narečje ni nič pregrešnega ali slabega. Ne gre tu niti za vprašanje, ali je narečje nekaj pravi-lega ali nepravilnega; pri naravnih po-javih po tem ne vprašujemo, če se posta-vimo na stališče stvari same. Le če se po-stavimo na stališče knjižnega jezika, se nam narečje kaže kot nekaj nepravilnega. Narečje naj bi bilo izhodišče, knjižni jezik pa svrha. Mogoče je, je dopustno in je potrebno do-seči knjižni jezik, ki ni identičen z narečjem. Zglede imamo drugod in tudi doma, da se človek more do dobra naučiti jeziku, ki ni njegovo lastno narečje. V Nemčiji je struja,